

ანი რენდი

ჩვენ, ცოცხლები

საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თბილისი
2017

აინ რენდი „ჩვენ, ცოცხლები“

სარედაქციო საბჭო:

პაატა შეშელიძე (აკადემიური რედაქტორი), გაია ჯანდიერი, გიორგი ჩიქოვანი, გიორგი ჩხიკვაძე, კონსტანტინე თოფურია

მთარგმნელები: **ზაზა ჭილაძე, გრიგოლ ჭუმბურიძე**

არტრედაქტორი: **ნათია დვალიშვილი**

ყდის დიზაინერები: **პაატა შეშელიძე და მიშა აბესაძე**

გამოცემა მომზადებულია საინვესტიციო ბანკ გალტ & თაგარტის (საქართველო), აინ რენდის ინსტიტუტის (ა.შ.შ.), ეკონომიკური თავისუფლების ინსტიტუტის (საქართველო), ახალი ეკონომიკური სკოლის (საქართველო) და საქართველოს უნივერსიტეტის თანამშრომლობით. სარედაქციო საბჭო თანადგონისთვის განსაკუთრებულ მადლობას უხდის ბატონებს არჩილ გაჩეილაძეს, ეფტიხის გრეგოს მურინაკის და დოქტორ იარონ ბრუკს.

საუბრო უფლებები ქართული თარგმანისთვის ენდრიუ ნიურნერგის ბალტიური ასოციაციისგან მოიპოვა ახალმა ეკონომიკურმა სკოლამ, © 2017.

ყველა უფლებები დაცულია.

საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა

მერაბ კოსტავას გამზირი 77ა, თბილისი

ელფოსტა: info@ug.edu.ge

ISBN 978-99940-50-46-8

GALT & TAGGART

Ayn Rand “We the Living”

Editorial board: Paata Sheshelidze (academic editor), Gia Jandieri, Giorgi Chikovani, Giorgi Chkhikvadze, Konstanetine Topuria

Translation: Zaza Chiladze, Grigol Chumburidze

Publication prepared in cooperation of Investment Bank Galt & Taggart (Georgia), Ayn Rand Institute (USA), Institute of Economic Freedom (Georgia), New Economic School (Georgia) and University of Georgia.

Special gratitude for partnership to Mr. Archil Gachechiladze, Mr. Eftychis Gregos-Mourginakis and Dr. Yaron Brook.

Copyright © Ayn Rand O'Connor, 1936, 1959

Copyright renewed Ayn Rand O'Connor, 1964

Copyright © Eugene Winick, Paul Gitlin, Leonard Peikoff, 1987

Introduction copyright © Leonard Peikoff, 2009

Afterword copyright © Leonard Peikoff, 1995, 2009

Copyrights for Georgian translation obtained from Andrew Nurnberg Associates Baltic by New Economic School (Georgia), © 2017

All rights reserved.

The University of Georgia Publishing House

www.ug.edu.ge

სარჩევნი

ანს რენდი. ბიოგრაფიული ცნობები	5
ავტორის წინათქმა	9
წინასიტყვაობა	14
ჩვენ ცოცხლები	17
ნაწილი პირველი	19
თავი I	19
თავი II	31
თავი III	48
თავი IV	60
თავი V	78
თავი VI	95
თავი VII	108
თავი VIII	120
თავი IX	133
თავი X	145
თავი XI	157
თავი XII	172
თავი XIII	189
თავი XIV	203
თავი XV	225
თავი XVI	246
თავი XVII	271

ნაწილი მეორე	281
თავი I	281
თავი II	296
თავი III	310
თავი IV	330
თავი V	346
თავი VI	365
თავი VII	384
თავი VIII	403
თავი IX	420
თავი X	433
თავი XI	449
თავი XII	460
თავი XIII	473
თავი XIV	484
თავი XV	505
თავი XVI	517
თავი XVII	532

აინ რენდი.

ბიოგრაფიული ცნობები

დაიბადა 1905 წლის 2 თებერვალს (ძვ. სტ. 20 იანვარი) სანკტ-პეტერბურგში.

მისი ნამდვილი სახელია ალისა როზენბაუმი.

რენდის ოჯახი წარმატებული და შეძლებული გახლდათ. მამა, ზინოვი როზენბაუმი პროფესიით ფარმაცევტი და მსხვილი აფთიაქის მფლობელი იყო სანკტ-პეტერბურგის ცენტრში; დედა - ჰანა კაპლანი კი სტომატოლოგ-ტექნიკოსი.

სამი ქალიშვილიდან უფროსი, აინ რენდი წერა-კითხვას 4 წლის ასაკში დაეუფლა, ხოლო ცხრა წლისამ მწერლობა გადაწყვიტა და მოთხრობების წერა დაიწყო.

1917 წლის რევოლუციებისა და ბოლშევიკების მიერ როზენბაუმების ქონების კონფისკაციის შემდეგ, ოჯახი ყირიმის ნახევარკუნძულზე გადასახლდა და გაჭირვებაში ცხოვრობდა. რენდმა სკოლა ქ. ევატორიაში დაამთავრა. 1921 წელს სწავლა პეტროგრადის (ყოფილი სანკტ-პეტერბურგის) უნივერსიტეტში განაგრძო სპეციალობით „სოციალური პედაგოგია“. ბურჟუაზიული წარმომავლობის გამო დამთავრებამდე ერთი წლით ადრე გარიცხეს, თუმცა 1924 წელს მან მაინც შეძლო უნივერსიტეტის დამთავრება, რის შემდეგ ერთი წელი კინოსცენარების წერაში ივარჯიშებდა ხელს, უკვე ლენინგრადის სახელმწიფო ტექნიკუმში.

1925 წელს, საგამომცემლო სერიაში „პოპულარული კინო-ბიბლიოთეკა“ დაიბეჭდა მისი პუბლიცისტური წერილი „პოლა ნეერი“, რომელიც ამერიკული მუნჯი კინოს პოლონური წარმომავლობის ვარსკვლავს მიეძღვნა.

1925 წელს იგი ახერხებს მიიღოს სასწავლო ვიზა შეერთებულ შტატებში გასამგზავრებლად, 1926 წელს კი რიგის და ბერლინის გავლით ჩავიდა ჩიკაგოში. მისი ოჯახი საბჭოთა კავშირში დარჩა, მშობლები მეორე მსოფლიო ომის დროს, ლენინგრადის ბლოკადაში მოხვდნენ და დაიღუპნენ, ხოლო დები გარდაცვალებამდე ლენინგრადში ცხოვრობდნენ.

მისი სიტყვებით, სწავლის პერიოდში არისტოტელესა და პლატონის იდეების წინააღმდეგობრიობამ და შემდეგ უკვე ფრიდრიხ ნიცშეს იდეების გავლენამ განსაზღვრა შემდგომში მისი თვითმყოფადი ღირებულებათა სისტემა. მწერლებიდან უპირატესობას ანიჭებდა ვიქტორ ჰიუგოს, ფიოდორ დოსტოევსკის, ედმონ როსტანს და ფრიდრიხ შილერს.

1927 წლიდან პოლიფუდშიკინო-სცენარისტობას მიჰყო ხელი, გაიცნო გავლენიანი მსახიობი, დირექტორი და პროდიუსერი სესილ დე მილი და ფილმ „მეფეთა მეფის“ გადამღებ ჯგუფს შეუერთდა. გადაღებებზე მსახიობი ფრენკ ო'კონორი გაიცნო და მოგვიანებით, 1929 წელს, მას მისთხოვდა

კიდეც.

სტუდია რომელთანაც ის თანამშრომლობდა, მალევე გაკოტრდა და შემდეგი 2 წელი მუშაობდა ოფიციალურად, ყიდდა საგანზეთო გამოწერების კუპონებს, მუშაობდა კოსტიუმერად „RKO Pictures“-ში და ამავდროულად, თავისუფალ დროს საკუთარ სამწერლობო ხელოვნებას ხვწნდა.

1930 წელს კი დაიწყო მუშაობა პირველ რომანზე „ჩვენ, ცოცხლები“, რომელიც მისი იდეების, შემდგომ „ობიექტივიზმის ფილოსოფიის საფუძვლების“ პირველ მანიფესტაციად იქცა. ნაშრომი, რამდენიმე უარის შემდეგ, მხოლოდ 1936 წელს დაიბეჭდა, სწორედ მაშინ აირჩია მან ლიტერატურულ ფსევდონიმად საკუთარი საწერი მანქანის ბრენდის სახელი „რენდი“ [ayn rænd].

ანტიკომუნისტური და, ზოგადად, ანტიკოლექტივისტური განწყობით გამსჭვალული ეს რომანი 3000 ეგზემპლიარად დასტამბა გამოცემლობამ „Macmillan Publishers“-ს. რენდის ჰონორარმა სულ რაღაც 100 აშშ დოლარი შეადგინა. 1959 წელს, მცირედი შესწორებებით ხელმეორედ გამოსულმა ამავე რომანმა კი უდიდესი ყურადღება მიიპყრო და სამ მილიონამდე წიგნი გაიყიდა.

1931 წლის 13 მარტს აინ რენდმა ამერიკის მოქალაქეობა მიიღო.

1932 წელს, საბჭოურ მოტივებზე დაწერილი რომანტიკული ტრილერის საკუთარი სცენარი, „წითელი პაიკები“ Universal Studio-ს, მიყიდა იმ პერიოდისთვის საკმაოდ დიდ თანხად, 1500 აშშ დოლარად, რამაც საშუალება მისცა მწერლობისთვის უფრო მეტი დრო დაეთმო.

მალევე მან ანიმაციური ფილმის სცენარი, „პენტჰაუზის ლეგენდა“ დაასრულა, ხოლო 1934 წლის ბოლოს, მეუღლესთან ერთად ნიუ-იორკში გადასახლდა რომ მის საფუძველზე და განახლებული სახელწოდებით - „16 იანვრის ღამე“ - ფილმი გადაეღო.

1937 წელს რომანი „ჩვენ, ცოცხლები“ დიდ ბრიტანეთშიც გამოიცა, ხოლო 1939 წელს მის საფუძველზე აინ რენდმა პიესაც დაწერა, რომელიც დღემდე იდგმება მსოფლიოს სხვადასხვა სცენებზე.

იმავე 1937 წელს მან გამოსცა ნოველა „ჰიში“, სადაც პიროვნებისა და კოლექტივის ურთიერთობის პრობლემა წამოსწია. 1943 წელს გამოდის მისი რომანი „წყაროსთავი“, ხოლო მისი ყველაზე მეტად აღიარებული რომანი „ატლანტმა მხრები გაშალა“, რომელზედაც ის თითქმის 10 წელი მუშაობდა, 1957 წელს გამოიცა.

1950 წელს მან გაიცნო ნათანელ ბრენდანი (ნამდვილი სახელი - ნათან ბლუმენთალი) და მისი მეუღლე ბარბარა, ვისთან ერთადაც ჩამოაყალიბა ჯგუფი სახელწოდებით კოლექტივი, ანუ კლასი 1943 (რომან „წყაროსთავის“ გამოცემის თარიღის მიხედვით), რომლის წევრებიც აირ რენდთან იკრიბებოდნენ და სხვადასხვა ფილოსოფიურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ საკითხზე მსჯელობდნენ. მათ შორის იყვნენ ალან გრინსპენი, ამერიკის ფედერალური სარეზერვო სისტემის ხელმძღვანელი 1987-2006 წწ-ში, შემდგომში სახელგანთქმული ეკონომისტები მარი როთბარდი და ჯორჯ რეისმანი.

ორმოცდაათიანი წლების ბოლოდან ის მთლიანად საკუთარი ფილოსოფიური მოძღვრების ჩამოყალიბებით დაკავდა და საკუთარი მოსაზრებები სტატიებისა და კრებულების ფორმით ჩამოაყალიბა.

1958 წელს შექმნილი ნათანელ ბრენდენის ინსტიტუტი აინ რენდის იდეებს საჯარო ლექციების, მხატვრული და ფილოსოფიური ნაწერების გაყიდვების ორგანიზებით გავრცელებას იწყებს.

ლექციებსა თუ ნარკვევებში, ისევე, როგორც მის მხატვრულ ნოველებში გადმოცემულმა ე.წ. „ობიექტივიზმის“ ფილოსოფიამ, რომელიც მისი აზრით, არისტოტელეს, თომა აქვინელის, სპინოზას, ჯონ ლოკისა და კლასიკური ლიბერალიზმის პოლიტეკონომიურ ტრადიციებს აგრძელებდა, უდიდესი გავლენა მოახდინა მე-20 საუკუნის შუა პერიოდის ამერიკულ საზოგადოებაზე: ხშირად ამბობენ, რომ მის გარეშე აშშ შესაძლოა ისეთივე წითელი ყოფილიყო, როგორც იმდროინდელი ევროპა.

1962 წლიდან გამოდის „ობიექტივისტის მაცნე“, სადაც თავად რენდისა და მისი თანამოაზრეების მოსაზრებები იბეჭდება და ვრცელდება. 1961 წელს იბეჭდება წიგნი „ახალი ინტელექტუალებისთვის“, 1966 წელს კი „კაპიტალიზმი - უცნობი იდეალი“, რომელშიც მისი ფილოსოფიურ-პოლიტიკურ ნარკვევებია თავმოყრილი.

1969 წელს რენდი გამოსცემს „რომანტიკულ მანიფესტს“, რომელიც აერთიანებს ესეებს ხელოვნების მნიშვნელობაზე და აგრეთვე, ადრეული ესეების კრებულს სახელწოდებით „აინ რენდის წერილები“.

1979 წელს მან ლეონარდ პეიკოფთან ერთად გამოსცა ესეების კრებული, რომლის მიზანი ობიექტივიზმის ფილოსოფიის განმარტება იყო.

საკუთარ შემოქმედებაში რენდი აქტიურად უპირისპირდებოდა კოლექტივიზმსა და კომუნიზმს, ეკონომიკურ ინტერვენციონიზმსა და პოლიტიკურ იმპერიალიზმს, უარყოფდა ყოველგვარ რელიგიასა და ფემინიზმს, კატეგორიულად გმობდა რასიზმს, უადრესად კრიტიკული იყო ჰომოსექსუალიზმის კულტურულ ნორმად დამკვიდრების... ამავდროულად, იცავდა ინდივიდუალიზმს, რაციონალურ ეგოიზმს, კაპიტალიზმსა და გონების, ანუ ადამიანის შესაძლებლობების უზენაესობას. თავისთავს მიიჩნევდა „რომანტიკულ რაციონალისტად“ და ადამიანის პირად უფლებებს და ინტერესებს საზოგადოებრივ უფლებებსა და ინტერესებზე მაღლა აყენებდა.

მისი ფილოსოფია, რომელიც ადამიანის მოქმედების ეგოისტურ საწყისებს ეფუძნება, შეიძლება შემდგენიარად ჩამოყალიბდეს:

- მოუხმე გონებას და არა ვნებებს, ემოციებს, ან რწმენას;
- იშრომე მიზნის მისაღწევად და სრულყოფი შრომის ნაყოფიერება;
- მოიპოვე და შეინარჩუნე თავმოყვარეობა;
- ესწრაფე საკუთარ ბედნიერებას, როგორც უმაღლეს მორალურ ამოცანას;

- მოიპოვე კეთილდღეობა სხვების თვითმყოფადობის აღიარებით, მათთან ურთიერთსასარგებლო თანამშრომლობის გზების ძიებით;

- შეუძლებელია მიირთვათ ნამცხვარი და ის ხელუხებელი დაგრჩეთ.

მისი ნაშრომების საერთო ტირაჟმა ოცდაათ მილიონს გადააჭარბა

და მათდამი ინტერესი დღემდე არ ნელდება აინ რენდს საქართველოშიც მრავა-ლი თავჯანსმცემელი ყავს. გამომცემლობა „არეტეს“ თაოსნობით 2011 წელს ქართულად გამოიცა „წყაროსთავი“, ხოლო 2016 წელს - „ატლანტმა მხრები გაშალა“. აშშ-ს კონგრესის ბიბლიოთეკის ცნობით, „ატლანტმა მხრები გაშალა“ მიეკუთვნება მსოფლიოში ყველაზე მოთხოვნად წიგნებს და იმ ნაწარმოებებს, რომლებმაც ყველაზე დიდი გავლენა იქონიეს ადამიანების აზროვნებაზე. მისი მოსაზრებების წინააღმდეგობრიობისა და მრავალმხრივი კრიტიკის (მათ შორის, სხვადასხვა ავტორიტეტული ლიბერ-თარიანელი მკვლევარის მხრიდან) და აგრეთვე, მისი პიროვნების და ყოფის თავისებურებების მიუხედავად, აინ რენდი სიცოცხლეშივე იქცა საკულტო ფიგურად – პიროვნებად, რომელმაც თავისი სიტყვით თუ პირადი მაგალითით და არა ძალით და კანონის მოხმობით იქონია გავლენა მილიონობით ადამიანზე და მათ სოციალურ ყოფაზე.

ის გარდაიცვალა 1982 წლის 6 მარტს, ნიუ-იორკის შტატის ქალაქ ვალჰალაში, „ატლანტმა მხრები გაშალას“ სატელევიზო დადგმის სცენარზე მუშაობისას და დატოვა მიმდევართა და თავჯანსმცემელთა უდიდესი არმია მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში. დღეს მისი სახელობის გაერთიანებები თითქმის ყოველ ამერიკულ უნივერსიტეტშია, ხოლო მის მემკვიდრეობას რამდენიმე კვლევითი ცენტრი (მაგ., „აინ რენდის ინსტიტუტი“, „აინ რენდის საზოგადოება“, „ობიექტივიზმის ცენტრი“, „ატლანტის საზოგადოება“, „ობიექტივისტთა კლუბების ასოციაცია“ და სხვ.) სწავლობს და ავრცელებს, რადგან მის მიერ ნაწარმოებებში დასმული კითხვები ჯერ კიდევ საჭიროებს პასუხს:

მოამზადეს პაატა შეშელიძემ და გიორგი ჩიქოვანმა

აკტორის წინათქმა

მას შემდეგ, რაც 1936 წელს პირველად გამოქვეყნდა, ეს რომანი ხელახლა მხოლოდ რამდენიმე თვის წინ გადაეკითხეთ თავიდან ბოლომდე და გამოგიტყდებით, არც კი მოველოდი თუ ასეთ სიამაყეს ვიგრძნობდი.

ძალიან ბევრი მწერალი აცხადებს — ვერასოდეს მოახერხე სრულად იმის გამოხატვა, რაც მსურდა და ჩემი ნამუშევარიც მხოლოდ ჩანაფიქრთან მიახლოებული ასლიაო. მე პირადად, ასეთ შეხედულებას არასოდეს ვიზიარებდი და ჩემი აზრით, მსგავსი განცხადება მხოლოდ იმ შემთხვევაშია მისატყეველი, თუ ამას ვინმე დამწეები კალმოსანი ამბობს. ეს იმიტომ, რომ ამა თუ იმ „ნიჭით“ იმთავითვე არავინ იბადება და შესაბამისად, ნებისმიერი უნარი დროს მოაქვს. მწერლებად არ იბადებიან, მწერლებად ყალიბდებიან. უფრო ზუსტად თუ ვიტყვი, მწერალი თავადვე აყალიბებს საკუთარ თავს. „ჩვენ, ცოცხლები“ — ჩემი პირველი რომანი — სწორედ ის წიგნია, რომელიც მაფიქრებინებდა, რომ ავტორის შესაძლებლობები ვერ პასუხობდა მისსავე მიზანს და ვერც სათქმელი ეთქვა ისე კარგად, როგორც ეს მას ეწადა. ახლა კი, წიგნის გადაკითხვის შემდეგ, გაცოცხლდით აღმოვაჩინე, თურმე რა კარგად მითქვამს ყველაფერი...

„ჩვენ, ცოცხლები“ არაა რომანი საბჭოთა რუსეთზე. ესაა წიგნი ადამიანისა და სახელმწიფოს დაპირისპირებაზე, მისი მთავარი თემა კი ადამიანის სიცოცხლის უზენაესობაა. ოღონდ ეს არა მისტიკური გაგებით, არამედ უზენაესობის, როგორც უმთავრესი ფასეულობის მნიშვნელობით. ჩემი ასეთი მიდგომის არსი რომანის ერთ-ერთი მეორეხარისხოვანი პერსონაჟის, ირინას სიტყვებშია გაფლერებული — იმ ახალგაზრდა ქალის, რომელიც ციმბირში გადაასახლეს და იცის, რომ იქიდან ვეღარასოდეს დაბრუნდება: „მხოლოდ ერთი რამის გაგება მინდა, მაგრამ არა მგონია, ვინმეს ამის ახსნა შეეძლოს... ადამიანს სიცოცხლე გეძლევა, შენც იწყებ ამ სიცოცხლეს, გრძნობ რომ ის რაღაც უაღრესად მნიშვნელოვანია, გამორჩეული, იმდენად მშვენიერი, მართლაც წმინდა განძი გგონია... ახლა კი ამ სიცოცხლეს წერტილი დაესვა და ამ ამბავს არავისთვის არაფერი შეუცვლია. გულგრილნი კი არ დარჩნენ ამის მიმართ — უბრალოდ, ვერ ხვდებიან, ვერ აცნობიერებენ, ვერ გაუგიათ, რა ფასი ადევს ამ ჩემს საგანძურს! არადა, მაინც მართებთ რაღაცის გაგება. თვითონაც არ მესმის ბოლომდე, მაგრამ არის რაღაც, რაც ყველამ, თითოეულმა ჩვენგანმა უნდა გავიგოთ. ოღონდ რა არის ეს? რა ჰქვია სახელად?“

იმ დროს, ამ კითხვის პასუხი ირინაზე ბევრად უკეთესად არც თვითონ მე ვიცოდი. მხოლოდ იმაში ვიყავი დარწმუნებული, რომ ერთი ადამიანის სიცოცხლისადმი ამგვარი მიდგომა ყველას ერთნაირად უნდა გაგვეზიარებინა, მაგრამ ეს ასე არ ხდება. ამას მხოლოდ ადამიანთა შორის უკეთესზე უკეთესნი თუ ახერხებენ და შედეგად, ის უსამშველო ბოროტება ჩნდება, რომლისთვის სახელი ჯერაც ვერ დაგვირქმევია. მე ისიც ვიცოდი, რომ სწორედ აქედან იღებს სათავეს ნებისმიერი დიქტატურა, ყველა კოლექ-

ტივისტური თეორია და ყოველგვარი ადამიანური ბოროტება; პოლიტიკური თუ ეკონომიკური საკითხები კი უბრალოდ, ამ ძირეული პრინციპის თანამდევნი შედეგებია. იმხანად, დიქტატურისა და კოლექტივიზმის ნებისმიერ ქომავს ეჭვით და ზიზღითაც კი ვუცქერდი: ვერაფრით გამეგო, როგორ უნდა გაპირუტყვებულიყო ესა თუ ის ადამიანი იმდენად, სხვათა სიცოცხლის განკარგვის უფლებაზე განეცხადებინა პრეტენზია; ან ისე როგორ უნდა დაეკარგა ამა თუ იმ ადამიანს საკუთარი თავის პატვისცემა, ვინმესთვის საკუთარი სიცოცხლის განკარგვის უფლება რომ გადაელოცა. ზიზღი დღესაც არ გამწვანდება, თუმცა ნებისმიერი ეჭვი უკვალოდ გამოქრა, რადგან პასუხს უკვე მივაგენი...

ოღონდ ირინას შეკითხვაზე ამომწურავ პასუხს მხოლოდ იმ რომანზე მუშაობისას მივაგენი, რომელსაც „ატლასმა მხრები გაშალა“ დავარქვი. ამ წიგნში შევეცადე ამეხსნა, რა ფილოსოფიური, ფსიქოლოგიური და ზნეობრივი მნიშვნელობის მატარებელია ის ხალხი, ვინც საკუთარ სიცოცხლეს მთავარ ღირებულებად აღიარებს — იმათგან განსხვავებით, ვინც ასე არ იქცევა. ვაჩვენე, რომ სწორედ პირველნი წარმოადგენენ კაცობრიობის უმთავრეს მამოძრავებელ ძალას, მეორენი კი, მეტაფიზიკური თვალსაზრისით, მკვლევლები არიან და ცდილობენ კიდევ, უკვე არამართო ამგვარი თვალსაზრისით, არამედ პირდაპირი მნიშვნელობითაც ასეთებად იქცნენ. ამ რომანში შევეცადე ამეხსნა, რატომ ესწრაფვის ადამიანთა ერთი ნაწილი სიცოცხლის დამკვიდრებას, მერისთვის კი სწორედაც რომ მოკვდინების სურვილია მთავარი მამოძრავებელი ძალა. რაც შეეხება რომანს „ჩვენ, ცოცხლები“, იქ მხოლოდ ამ ფაქტის კონსტატაციით შემოვიფარგლე.

თანამედროვე ეპოქის სწრაფი ეპისტემოლოგიური დაკნინების პირობებში, როცა ადამიანები ქვეს ჯუნგლების ცხოველთა დონემდე არიან დაყვანილნი, აბსტრაგირების უნარი დაკარგული აქვთ და თან მუდმივად ჩასწურწულებენ — ხეებს უნდა უყუროთ, მაგრამ ტყეს ვერ უნდა ხედავდეთო — ვალდებულად ვთვლი თავს, ჩემი მკითხველი ასეთი სიტყვებით გავაფრთხილო: ნუ დაუჯერებთ იმათ, ვინც გეტყვით რომ „ჩვენ, ცოცხლები“ ვითომდა უკვე დრომოჭმული, ანდა თანამედროვეობასთან შეუსაბამო წიგნია, რადგან XX საუკუნის 20-იანი წლების საბჭოთა რუსეთის ვითარებას ასახავსო. მსგავსი მოსაზრებებით ნაწარმოების კრიტიკა მხოლოდ ნატურალისტური სკოლის მწერლებთან მიმართებაში თუა უპრიანი და თავისთავად, იმათ თვალსაზრისს გამოხატავს, ვინც ლიტერატურაში სხვა არანაირი სკოლის არსებობას არ აღიარებს, განსხვავებასაც კი ვერ ხედავს მხატვრულ ნაწარმოებსა და საგანგებო პუბლიკაციას შორის.

ნატურალისტური სკოლა სტატისტიკურ მონაცემებს აღნუსხავს ფასეულობათა მხოლოდ გარკვეულ ჩარჩოში: მისთვის მთავარია იმწუთიერი, ფოტოგრაფიული, ჟურნალისტური წვრილმანების აღნუსხვა ამა თუ იმ ქვეყანაში, მხარეში, ქალაქსა თუ სოფლის ორღობეში, ამა თუ იმ ათწლეულში, ამა თუ იმ წელიწადს, თვესა თუ სულაც, წამს. ამ შემთხვევაში, ამოსავალი ისაა თუ რა მოიმოქმედა ხალხმა და არა ის, რა ამჯობინა ან რა უნდა აერჩია იმავე ხალხს სამოქმედოდ — აი, ეს მიდგომა კი უკვე მწერლობის რომანტიკული

სკოლისთვისაა დამახასიათებელი, რომლისთვისაც უპირველესი ამოსავალი სწორედ ადამიანური ღირებულებებია და შესაბამისად, ყოველივე ის, რაც არსებითი და საყოველთაო ადამიანურ ქმედებაში — ანუ, არასტატისტიკური და არაშემთხვევითი. ნატურალისტური სკოლა ადამიანის მიერ შემთხვევით გაკეთებულ არჩევანს ასახავს, რომანტიკული სკოლა კი იმ არჩევანთა ერთობლიობის შესაძლებლობებს, რასაც ადამიანმა უნდა მისდიოს და მას ამის ძალაც შესწევს. მე საკუთარ თავს „რომანტიკოს რეალისტად“ მივიჩნევ, ოღონდ მაინც ერთგვარად გამორჩეულად ზოგადი რომანტიკული ტრადიციის ფონზე, რადგან ის ღირებულებები, რაც ჩემთვის უმთავრესია, მაინც ამქვეყნიურსა და ამწუთიერს ეხმიანება.

„ჩვენ, ცოცხლები“ არ არის წიგნი 1925 წლის დროინდელ საბჭოთა რუსეთზე. ესაა ამბავი დიქტატურაზე, ნებისმიერ დიქტატურაზე, ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ ქვეყანაში — იქნება ეს საბჭოთა რუსეთი, ნაცისტური გერმანია თუ სოციალისტური ამერიკა, რისი თავიდან აცილებაც ვგებ, ამ რომანის მეშვეობითაც მოხერხდეს. ესაა წიგნი იმაზე, რას უშვება ადამიანებს სასტიკი ძალა, როგორ ანადგურებს ეს ძალა მათ შორის ყველაზე უკეთესებს და ეს ერთნაირად შეიძლება მოხდეს 1925 წელსაც, 1955 წელსაც და 1975-შიც. თან არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, რა ერქმევა სახელად საიდუმლო პოლიციას, შვრიის შეჭამანდს დასჯერდებიან ადამიანები თუ ხმელა პურს, მიწურებში იცხოვრებენ თუ მრავალსართულიან სახლებში, წითელი პერანგები ეცმებათ მმართველებს თუ — ყავისფერი, ქვეყნის მთავარი ყასაბი ვინმე კამბოჯელ მჩხიბავს მიეგება პირზე კოცნით თუ მისთვის სულაც უცნობ ამერიკელ მუსიკოს-შემსრულებელს.

როცა თორმეტი წლის ასაკში, სწორედ რუსეთის რევოლუციის გაიჭრაჟზე, პირველად მოკარი ყური კომუნისტურ მოწოდებას იმის თაობაზე, რომ ადამიანი სახელმწიფოს საკეთილდღეოდ უნდა არსებობდეს, მაშინვე მივხვდი, რა ბოროტება იმალებოდა ამ არსებით პრინციპში; მივხვდი, რომ მისი ცხოვრებაში დანერგვა ბოროტების მეტს ვერაფერს მოიტანდა, თუნდაც საპირისპიროდ გამიზნული ყველა მეთოდის, დაპირებებისა თუ გატარებული პოლიტიკის მიუხედავად. სწორედ ამის გამო დავუპირისპირდი კომუნისტს მაშინ, და დღესაც იგივე რჩება ჩემი დაპირისპირების მიზეზად.

მართალი გითხრათ, ხანდახან ჯერ ისევ მიკვირს, რამდენ ზრდასრულ ამერიკელს არ ესმის ისე მკაფიოდ კომუნისტთან ბრძოლის აუცილებლობა, როგორც მე ეს უკვე 12 წლის ასაკში მესმოდა. მათ კვლავაც სჯერათ, რომ ბოროტება მხოლოდ კომუნისტური მეთოდებია, კომუნისტური იდეალები კი — კეთილშობილი. სხვათა შორის, კომუნისტის მიერ 1917 წლიდან მოპოვებული ყველა გამარჯვება სწორედ ჯერ ისევ თავისუფალ ადამიანთა შორის გავრცელებული ამგვარი შეხედულების ბრალიცაა.

იმათ გასაგონად კი, ვისაც სურს იცოდეს, არსებითად შეიცვალა თუ არა საბჭოთა რუსეთში ადამიანთა ყოფა 1925 წლის შემდეგ, მოკრძალებულად ვიტყვოდი — ცოტა უფრო გულდასმით გადახედეთ გაზეთებს და უთუოდ შეამჩნევთ, რომ ჯერ ერთი, მუდამ მატულობდა ისეთი პუბლიკაციების რიცხვი, სადაც ლაპარაკი იყო საბჭოთა კავშირში კეთილდღეობის ზრდაზე,

სამრეწველო წარმატებებზე, ადამიანთა ცხოვრების დონის ამაღლებასა და ხელისუფლების ძლევამოსილებაზე; რაც შეეხება ნებისმიერი განსხვავებული შინაარსის მასალას, ეს უკვე ცრურწმენებით შეპყრობილი რეაქციონერების სიცრუედ ინათლებოდა. ხუთიოდე წლის შემდეგ კი უთუოდ იმასაც წაიკითხავთ, რა საშინელი ვითარება სუფევდა საბჭოთა კავშირში ხუთი წლის წინ — თითქმის ისეთივე, როგორსაც „ცრურწმენებით შეპყრობილი რეაქციონერები“ ხატავდნენ თავის დროზე, მაგრამ იქვე ეწერება, რომ ყველა ეს პრობლემა უკვე გადაჭრილია და საბჭოთა კავშირიც ამქვეყნიური სამოთხეა — ბედნიერების, კეთილდღეობის, წინსვლისა და ძლევამოსილების განსახიერება. კიდევ ასე, ხუთიოდე წლის შემდეგ პერიოდში, უთუოდ გადაწყვედებით მასალას იმის შესახებ, რომ ტროცკიმ ან ზინოვიევმა, ან კამენევმა, ან ლიტვინოვმა, ან ე.წ. „კულაკებმა“ (ანდა სულაც, უცხოელმა იმპერიალისტებმა) სავალალო მდგომარეობაში ჩააგდეს ქვეყანა ხუთი წლის წინ, მაგრამ დღეს, სტალინმა მათი ვერაგობა აღკვეთა და საბჭოთა რუსეთმაც ბევრად გაუსწრო წინ ლპობად დასავლეთს კეთილდღეობის, წინსვლის, აღმშენებლობისა და სხვა მსგავს მიღწევათა თვალსაზრისით. კიდევ ხუთი წელი და გაზნებში იბეჭდება — სტალინი ურჩხული იყო, სწორედ მან შეაფერხა საბჭოეთის განვითარება, მაგრამ დღევანდელ დღეს, ქვეყანა მაინც საყოველთაო ბედნიერების, აყვავების, შემოქმედებითი თავისუფლების, საუკეთესო განათლებისა და დანარჩენ სამყაროსთან სამეცნიერო უპირატესობის ცოცხალი მაგალითიაო. მაინც, რამდენი ასეთი ხუთწლიადა საჭირო, სანამ თვალი აგებოდა? ოღონდ ეს უკვე თქვენსავე ინტელექტუალურ პატიოსნებასა და გამკლავების უნარზეა დამოკიდებული. ერთი ეგაა, რა ვუყვით იმ ფაქტს, რომ საბჭოთა კავშირს დღეს უკვე ატომური ბომბიც მოეპოვება? წაიკითხეთ იმ მეცნიერთა სასამართლო პროცესების ანგარიშები, რომლებიც საბჭოთა ჯაშუშები აღმოჩნდნენ ინგლისში, კანადასა თუ ამერიკის შეერთებულ შტატებში! ან როგორ ავხსნათ ხელოვნური თანამგზავრის გაშვების ამბავი? სხვათა შორის, იმავე რომანში, „ატლასმა მხრები გაშალა“, ე.წ. X-პროექტის შესახებაცაა მოთხრობილი...

თავისუფლებისა და დიქტატურის დაპირისპირების თემაზე ტომების დაწერა შეიძლება და უკვე ბევრი დაიწერა კიდევ. ოღონდ საბოლოო ჯამში, ყველაფერი მაინც ერთ მარტივ შეკითხვამდე დაიყვანება: რამდენად ზნეობრივია, როცა ადამიანებს სამსხვერპლო ცხოველებად აღიქვამენ და მათ უხეში ფიზიკური ძალის მეშვეობით მართავენ? თუკი მსოფლიოში ყველაზე თავისუფალი ქვეყნის მოქალაქეებს ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა გაგიჭირდებათ, „ჩვენ, ცოცხლები“ სწორედ პასუხის პოვნაში დაგეხმარებათ.

*

რამდენიმე სიტყვა იმ მკითხველთა გასაგონად, ვინც ჩემი პიროვნებითაა დაინტერესებული: მინდა განვაცხადო, რომ რომანი „ჩვენ, ცოცხლები“ ყველაზე მეტად ავტობიოგრაფიულია ჩემს ნაწერთა შორის. მართალია, ეს არაა ავტობიოგრაფია ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით, მაგრამ მაინც შეიძლება ასეთად ჩაითვალოს ინტელექტუალური თვალსაზრისით.

სიუჟეტი მოგონილია, მაგრამ ფონი — არა. როგორც რომანტიკული სკოლის წარმომადგენელი მწერალი, არასოდეს დავისახავდი მიზნად „ცხოვრებისეული“ ამბის ასახვას, რაც თავისთავად, მაიძულებდა შემოქმედებითი წერის ყველაზე მნიშვნელოვან და თან, ყველაზე რთულ ნაწილს გავქცეოდი — კერძოდ, ქარგის აგებას. ესეც არ იყოს, მსგავსი მიდგომა უკიდურესად მოსაწყენიც იქნებოდა. ჩემი გადასახედიდან, კარგი ავტობიოგრაფია სწორედ იმგვარი უნდა იყოს, როგორც ლუის სალივანმა დაასათაურა საკუთარი ცხოვრების ამბავი: „იდეის ავტობიოგრაფია“. სწორედ ამგვარი გაგებით შეიძლება ჩაითვალოს ეს რომანი ჩემს ავტობიოგრაფიად, მისი მთავარი გმირი კირა კი — ჩემს განსახიერებად. მე რუსეთში დავიბადე, განათლება საბჭოთა პირობებში მივიღე, საკუთარი თვალთ ვნახე ის ყოფა, რაც წიგნშია აღწერილი. ოღონდ კირას ცხოვრების ცალკეული მოვლენები მე არ გადამხდენია თავს; მისგან განსხვავებით, მე ინჟინრობას კი არა, ისტორიას ვსწავლობდი. არც ხილების მშენებლობაზე მიოცნებია ოდესმე — ყოველთვის მწერლობა მინდოდა. კირა არც გარეგნულად მგავს და არც მისი ჰოჯახი გავს ჩემსას. კიდევ ვიმეორებ: მე და კირას ერთნაირი ცხოვრებით არ გვიცხოვრია, თუმცა ჩვენი იდეები, რწმენა და ფასეულობები მაშინაც და ახლაც სრულად ერთხვევა ერთმანეთს.

აინ რენდი

ნიუ-იორკი, ოქტომბერი, 1958

წინასიტყვაობა

როგორც თავად აინ რენდი ამბობს ავტორისეულ წინათქმაში: „ჩვენ, ცოცხლები“ არაა რომანი საბჭოთა რუსეთზე, რაც თავის მხრივ, მხოლოდ ამბის ქარგად გამოვიყენე...“ და მართლაც, რომანში განვითარებული მოვლენები, პერსონაჟებიცა და სიუჟეტის ზოგადი განვითარებაც არა ისტორიასთან ამ ყველაფრის მიმართებითაა შერჩეული, არამედ — ფილოსოფიასთან, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამ წიგნის სათქმელი საყოველთაო მნიშვნელობისაა. სათქმელი კი ტოტალიტარიზმის ბოროტებას ეხება, უსამართლობის იმ გამოვლინებებს, რამაც ნებისმიერ დროში და ნებისმიერ ქვეყანაში შეიძლება იჩინოს თავი.

ტოტალიტარიზმს ორი ძირეული მოსაზრება კვებავს: ადამიანის მიერ გონის უარყოფა რწმენის სასარგებლოდ, და კერძო ინტერესის დათმობა — თვითშეწირვის მოთხოვნის სასარგებლოდ. თუკი ეს საზოგადოების ფილოსოფიურ თანხმობას მოითმანს, მაშინ უკვე ძალზე სწრაფად ჩნდება და აღზევდება კიდევ ყოვლისშემძლე წინამძღოლი, სწორედ ის განუსაზღვრავს კიდევ დანარჩენებს რწმენისა და თავგანწირვის საერთო გზას. მერე უკვე ვერაინ და ვედარაფერი უწევს წინააღმდეგობას მის ნებას — ვერც აზრით და ვერც ფასეულობათა განუხრელი ერთგულებით, რადგან ერთიცა და მეორეც უსარგებლო, ზედმეტ ბარგად იქცევა. საბოლოო შედეგი კი თავისუფალი აზრის ამოშანთვა, საყოველთაო შიმშილი და სისხლის ტბორებია.

ძველი ბერძნების მიერ გონის, ამქვეყნიური ბედნიერებისა და (შედარებითი) თავისუფლების ცნებების დამკვიდრების წყალობით, ზემომოტანილი მიზეზ-შედეგობრიობა საუკუნეთა მანძილზე უცნობი რჩებოდა დასავლეთისათვის. მერე ქრისტიანობა გაურცელდა, რამაც ადამიანებს რწმენითა და თავგანწირვით ცხოვრება დაუსახა მიზნად. ჯერ კიდევ მარტივი ტექნოლოგიების გამო, საბოლოო შედეგამდე მისვლა დროში გაიწვლა, თუმცა მყისიერმა ზეგავლენამ მაინც საკმაოდ სწრაფად იჩინა თავი: კერძოდ, „შეუმცდარი“ პაპის ინსტიტუტის, მკაცრ დოგმებში მოქცეული ცხოვრებისა და ინკვიზიციისათვის მიუღებელი ნებისმიერი აზრის დევნის სახით.

ვეროპის პირველი ქრისტიანი მღვდელმთავარი დასავლეთში ტოტალიტარიზმის პირველ დამამკვიდრებელბადაც იქცნენ; სწორედ მათ აღმოაჩინეს ახალი ყაიდას სახელმწიფოს ძირეული არსი და განსახილველ შესაძლებლობადაც შესთავაზეს მომავალ თაობებს.

მერე, როგორც იქნა, ჯერ აღორძინების ხანა დაიწყო, შემდეგ — დასავლეთის ხანგრძლივი ბრძოლა განმანათლებლობისათვის, რაც კვლავ გონებისა და ბედნიერების ძიების უპირატესობას აღიარებდა და ქრისტიანობას აბუჩად იგდებდა. ამ ყველაფერს შედეგად მოჰყვა კაცობრიობის ოსტორიაში ყველაზე თავისუფალი სახელმწიფოს, ამერიკის შექმნა. თუმცა, ხსენებული გეზი აღარ გაგრძელებულა, რადგან XIX საუკუნის ინტელექტუალებმა, კანტის მიმდევრებმა ახლა უკვე განმანათლებლობის იდეები უარჰყვეს — არა-გონისა და არა-პირადულობის ახალი ფორმების სასარგებლოდ. სულ რამდენიმე

თაობის განმავლობაში, ამან თავისი შედეგი მოიტანა: ტოტალიტარიზმის ათასი ჯურის მოსურნე ერთბაშად აღზვედა და მართალია, ყველა ერთნაირად დებდა თავს სეკულარულობასა თუ მეცნიერულობაზე, ნებსით თუ უნებლიედ, მაინც ყველანი იმ ძველი, შუასაუკუნეობრივი მოდელის ფარგლებში ექცეოდნენ.

ტოტალიტარული სახელმწიფოები ბევრი თვალსაზრისით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, თუმცა მათი ბუნება და მიზანი საერთოა. მაინც, რა განსხვავებაა მათ შორის, ან რა მნიშვნელობა აქვს მსხვერპლისთვის, შეუმცდარი წინამძღოლი თავის გზავნილს ზებუნებრივ წარმომავლობას მიაწერს თუ — შეუქცევადი დიალექტიკით გაუმაგრებს მხარს? ქრისტეს სხეულისთვის თავის შეწირვას ითხოვს თუ — პროლეტარიატის „წმინდა“ საქმისთვის? რა მნიშვნელობა აქვს, ადამიანებს ხელაპყრობილ ლოცვას აიძულებენ თუ — ფეხაწყოებით წინ და უკან სიარულს? რა განსხვავებაა სიკვდილის მთესველ ჯარს შავი მაზარა აცვია თუ — წითელი ფარაჯა? შერისხულებს დანებით უფატრავენ მუცლებს ესპანეთში თუ — გულაგში თომაჟვენ და აშიმშილებენ? ამგვარი სახელმწიფოები ხშირად ერთმანეთს უპირისპირდებიან კიდევ, ოღონდ ეს ტაქტიკის შედეგია და არა — არსებითი განსხვავების.

ამის დამადასტურებელი ერთ-ერთი მაგალითი კი ისაა, თუ რა ბედი ეწია „ჩვენ, ცოცხლებს“ მუსოლინის მმართველობის პირობებში: II მსოფლიო ომის დროს, ერთ-ერთმა იტალიურმა კინოკომპანიამ თვითნებურად, აინრენდის ნებართვის გარეშე განაზოცვიელა ამ რომანის ეკრანიზაცია. წიგნის მოცულობიდან გამომდინარე, ნაშრომი საბოლოოდ, 1942 წელს, ორ ფილმად გამოვიდა ეკრანებზე — „ჩვენ, ცოცხლები“ და „მშვიდობით, კირა!“ თითოეულ მათგანს უდიდესი წარმატება ხვდა წილად. კმაყოფილი დარჩა იტალიის ფაშისტური ხელისუფლებაც, რომელმაც ამ ფილმებში კომუნისტების მძაფრი კრიტიკა დაინახა. თუმცა, უბრალო მაყურებელს თავიდანვე არ გასჭირვებია იმის მიხვედრა, რომ ფილმი იღენადვე იყო ანტიფაშისტური, რამდენადაც — ანტიკომუნისტური. მაყურებელი მშვენივრად ჩასწვდა მწერლის უფრო ფართო, სიღრმისეულ ჩანაფიქრს და ეკრანზე ნანახიც მუსოლინის მმართველობის პირობებში იტალიელი ხალხის ჩაკვრისადმი ერთგვარ პროტესტად აღიქვა; მერე კი ფილმების სათაურებიც თავისებურად გადააკეთა და ძალე ერთს იხსენიებდნენ როგორც „ჩვენ, მკვდრები“ და მეორეს — „მშვიდობით, ლირა!“ რაც მუსოლინის ეკონიმიკური პოლიტიკის შედეგად, იტალიური ვალუტის მდგომარეობას აქილიკებდა. ფილმების ეკრანზე გამოსვლიდან ხუთი თვის შემდეგ, ხელისუფლებაც მიხვდა იმას, რაც უკვე ყველამ მშვენივრად იცოდა და ორივე ფილმი აკრძალა. მხოლოდ ეს ფაქტიც საკმარისია იმაში დასარწმუნებლად, რომ წიგნი „ჩვენ, ცოცხლები“ მხოლოდ საბჭოთა რუსეთის ვითარებას როდი ესადაგება.

ეს რომანი არც უბრალოდ ევროპასა თუ მხოლოდ წარსულზეა; სწორედ ამას მოწმობს დღეს ამერიკის შეერთებულ შტატებში ფუნდამენტალისტური მემარჯვენეობის აღზვევა, რაც ბიბლიასთან შეუთავსებელი იდეებისა თუ ფასეულობების კანონგარეშე გამოცხადებას ისახავს მიზნად. ამასვე ადასტურებს გარემოსდამცველ მემარცხენეთა მოძღვაურება, რომლებიც სულ

უფრო და უფრო რელიგიურები ხდებიან, სულ უფრო მეტს ლაპარაკობენ ბუნების შემქმნელისადმი მოწიწებაზე და ზნეობრივი მოსაზრებებიდან გამომდინარე, კაპიტალიზმის აღსასრულს ქადაგებენ. ამაზევე მიანიშნებს „ხლადმოქცეული“ პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუშის რვაწლიანი მმართველობა, რომელმაც მისი აზრით ანტირელიგიური ბიოლოგიური კვლევები შეაჩერა და საგარეო პოლიტიკაში სახელმძღვანელოდ „ზეციური გზავნილები“ მოიშველია. ასევე, თეთრ სახლში მისმა შემცვლელმა, ბარაკ ობამამ, ვისზეც აქამომდე ცოტა რამ თუ ვიცოდით, საკუთარი საპრეზიდენტო კამპანიისას, ყველაფერი სცადა იმის დასადასტურებლად, არავის რომ არ ჩამორჩებოდა ღვთისმოსაობაში. რამდენად მოსალოდნელია, რომ ყოველივე თქმული და კიდევ ბევრი სხვა მოვლენა ერთ დღეს გამოლიანდება და იმ წამლეკავ რელიგიურ ტალღად იქცევა, რაც სავალდებულოდ გახდის აზროვნებისა და ქცევის მამრული პრიმატით დაღდასმასა თუ პოლიტიკური მიდგომების გაერთმინებულ ფორმებს? თუ ასე მოხდა, მაშინ აღარც ეკონომიკა თუ ბიოლოგია დაგვჭირდება საკუთარი მოსაზრებების გასამყარებლად, რადგან როგორც უკვე ჩანს, კვლავ პირველწყაროს დავეყრდნობით — კერძოდ, შუასაუკუნოვან პატრონებთან და თანაც, დღეს ბევრად უკეთესად აღჭურვილი საიდუმლო პოლიციის მეთვალყურეობით!

„ჩვენ, ცოცხლები“ — ესაა რომანი იმ შედეგებზე, რაც თავისუფლების თუნდაც სულაც ნებაყოფლობით დათმობას მოსდევს. სწორედ ამიტომაც ის მტკივნეული დღევანდელ დღესაც. მტკივნეულია, რამდენადაც გვეუბნება — როგორ გავარჩიოთ ერთიმეორისაგან შხამი და ის აუცილებელი საზრდო, რის გარეშე ადამიანურ სახეს საერთოდ დაკარგავდით. ეს წიგნი დღესაც მნიშვნელოვანია, რადგან გვიამბობს არა წარსულზე, რომელსაც მუდმივად ვმორდებით, არამედ მომავალზე, რომელსაც მუდმივად ვუახლოვდებით.

მოკლედ, ეს წიგნი არ არის თქვენს კარგა ხნის წინ გარდაცვლილ ბებიანებაზე — ის თქვენს ჯერ კიდევ მოზარდ შვილებზეა...

ლენარდ პეიკოფი,
კანადური წარმოშობის ამერიკელი ფილოსოფოსი
აინ რენდის ინსტიტუტის დამფუძნებელი.
კალიფორნია, 2008 წლის დეკემბერი

1905
1982

*საკითხავია არა ის თუ ვინ უნდა მომცეს უფლება,
არამედ ის, თუ ვინ უნდა შემაჩეროს.*

Ayn Rand

აინ რანდი

ჩვენ, ცოცხლები

ნაწილი პირველი

I

მთელი პეტროგრადი კარბოლმჟავის სუნით ყარდა.

რუხ-მოვარდისფრო დროშა, რომელიც ერთ დროს წითელი უნდა ყოფილიყო, ფოლადის რიკულებში ფროალებდა. წლობით დაგროვილი მტერისა და ქარისგან ფოლადივით განაცფრისფერებულ, შუშის პანელების სახურავს მაღალი ბოძები ამაგრებდა. კარგა ხანია მივიწყებული სროლებისაგან ნატყვიარი პანელები ზოგან ჩამსხრეულიყო, ნარჩენების პირბასრი კიდევები კი ამ შუშასავითვე ნაცრისფერი ცის ფონზე გამოშვერილიყო. დროშის ქვევით, აბლაბუდას მაქმანები კონწიალობდა; ამ აბლაბუდას ქვემოთ რკინიგზის ვეება, უისრებო საათი ეკიდა, ყვითელი ციფერბლატით და ჩაშავებული ციფრებით; საათის ქვეშ, მატარებლის მოლოდინში, მიტკლისფერსახიანთა და გაზინთულხიფთანიანთა ბრბო ირეოდა.

კირა არგუნოვა სატვირთო ვაგონის კიბის საფეხურზე შემომდგარი ბრუნდებოდა პეტერბურგში. უძრავად, წელგამართული იდგა — მდიდრული, საოკეანო ლაინერის მგზავრავით ამაყად გულგრილი; ტანზე ძველი, გახუნებული, ლურჯი ქსოვილის პალტო შემოეცვა და ჩამოქნილი, შიშველი, მზემოკიდებული წვივები მოუჩანდა. ყელზე ძველი, კუბოკრული აბრეშუმის ყელსახვევი შემოეხვია, ყვითელი ფერის ფოჩებიანი, ნაქსოვი ქუდიდან მოკლედ შეკრეჭილი, აწეწილი თმის ბოლოები გამოჩნოდა. კირას თხელი ტუჩები ჰქონდა და ოდნავ

გაოცებულ-გამომწვევი მზერა — იმ ერთდროულად აღფრთოვანებული, მოზეიმე და მოძლოდინე მეომარივით, უცხო ქალაქში რომ შემოსულა და ჯერაც არ იცის, აქაურობის დამპყრობლად იქცევა თუ — ტყვედ.

მის ზურგსუკან, მთელი ვაგონი ხალხითა და ფუთებით იყო გამოჭედილი. ნივთები ზეწრებში, გაზეთებსა და ფქვილის ტომრებში გამოეხვიათ, თავად ადამიანები კი დაკემსილ მოსასხამებსა და თავსაფრებში შეფუთნულიყვნენ. ფუთები მათ ლოგინის მაგვირობასაც უწევდა და თითქოს, მათივე სხეულების მიხაზულობა შეეძინათ. უაზრო, ერთიანად გამომშრალ, დაღარულ სახეებზე, რომლებსაც უკვე დიდი ხანია, ყოველგვარი გამომეტყველება ჰქონდათ დააკრგული, მტკერს კიდევ უფრო მკაფიოდ გამოეკვეთა ღრმა ნაოჭები.

რუსეთის გაპარტახებულ სივრცეებში ხანგრძლივი მგზავრობის შემდეგ, მატარებელი ნელ-ნელა, არაქათგამოცლილი უახლოვდებოდა ბოლო სადგურს. სამდღიან გზას ყირიმიდან პეტროგრადამდე, ორი კვირა დასჭირვებოდა. 1922 წელს, სარკინიგზო მიმოსვლა ჯერ ისევე მოუწესრიგებელი რჩებოდა, როგორც კიდევ ბევრი სხვა რამ. სამოქალაქო ომი, როგორც იქნა, მოთავდა; თეთრი გვარდიის მონარქიანები საბოლოოდ განადგურდა, თუმცა მიუხედავად იმისა, რომ წითელი ხელისუფლება მთელ ქვეყანას აზანზარებდა, ლიანდაგებისა და სატელეგრაფო სადენების ქსელი ისევ ისე, ალაღბედზე ეკიდა და კვლავაც უსხლტებოდა მის რკინის კლანჭებს.

არ არსებობდა განრიგი და ცნობის საკითხავადაც ვერავის მიმართავდი — არაუინ იცოდა, როდის გავიდოდა ან ჩამოვიდოდა ესა თუ ის მატარებელი. თავისთავად გავარდებოდა ხმა — საცაა, მატარებელი ჩამოდგებაო და თითოეულ სადგურზეც მაშინვე აღელვებული ხალხის მთელი ბრბო მოიყრიდა ხოლმე თავს. მერე საათობით, ხან კი რამდენიმე დღეც აღარ იცვლიდნენ იქიდან ფეხს — იმის შიშით, ვაითუ წუთით ჩამომდგარმა შემადგენლობამ გაგვასწროსო, თუმცა ისეც ხდებოდა, მატარებლები რომ კვირაობით იდგნენ ერთსა და იმავე სადგურში. მოსაცდელი დარბაზების იატაკები ნაგავს მიქონდა და იქაურობაც ადამიანთა სხეულების სუნით ყარდა. იატაკზე ფუთებს დაყრიდნენ, თავადაც ამ ფუთებზე მიეყრებოდნენ და ასე ეძინათ. უსასრულო მოთმინებით ლოდნიდნენ გამხმარი პურის ყუას, ანდა მზესუმზირას აკნატუნებდნენ და სამოსს კვირაობით არ იცვლიდნენ. მერე, როცა ფრუტუნითა და ქშენით, ბოლოსა და ბოლოს, მატარებელიც მოადგებოდა ბაქანს, წამოიშლებოდნენ და სასოწარკვეთისაგან გააფთრებულები, თავპირის მტკერევით, მუჯღუგუნებითა თუ წინლის კვრით ცდილობდნენ გაეკვლიათ მისკენ გზა. მთელი ძალით ეჭიდებოდნენ კბიებს, ებღაუჭებოდნენ სახურავებს, ცოცხალი თავით არ თმობდნენ

მოპოვებულ ადგილს და ამ დავიდარაბაში ხან ბარგს კარგავდნენ, ხან სულაც ბავშვებს. მატარებელი კი უცებ, გაუფრთხილებლად, უხმაუროდ დაიძვრებოდა ხოლმე და თან გაიყოლებდა იმათ, ვისაც ზედ აფორთხება მოეხერხებინა.

კირა არგუნოვას მგზავრობა თავიდანვე სატვირთო ვაგონში არ დაუწყია: ჯერ ცალკე ადგილი ჰქონდა პატარა მაგიდასთან, ფანჯრის ახლოს, მესამე კლასის სამგზავრო ვაგონში; მისი წყალობით, ეს მაგიდა საყოველთაო ყურადღების ცენტრში მოექცა, რადგან თვითონ კირა ანდამატივით იზიდავდა თანამგზავრების მზერას: ახალგაზრდა საბჭოთა მოხელე აღტაცებული შესცქეროდა მისი სხეულის ნატიფ ანარეკლს გაბზარული ფანჯრის განათებულ მონაკვეთზე; ბეწვის-ქურქიანი, ფაშფაშა ქალბატონი კი აღშფოთებას ვერ მალავდა გოგონას გამომწვევად ჯდომის გამო, რაც მისი აზრით, შამპანურით სავსე ჭიქებით დახუნძლულ მაგიდასთან დასკუპებულ კაბარეს მოცეკვავეს უფრო შეეფერებოდა, ოღონდ ამ „მოცეკვავეს“ ისეთი მკაცრი, ქედმაღალი და თან მშვიდი სახე ჰქონდა, ქალი ერთი პირობა შეეჭვდა კიდევ — კაბარეს მაგიდაზე მეტად, ეგებ კვარცხლბეკი მოუხლებოდაო...

გზა არ თავდებოდა და თანამგზავრებიც ისევ და ისევ რუსეთის უსასრულო, უკიდევანო მინდორ-ველებს გახედავდნენ ხოლმე ფანჯრიდან, როგორც ერთგვარ ფონს ამ ამაყი, ახალგაზრდა ქალისათვის, რომელსაც გარედან მობერილი, ტელეგრაფის მავთულეებში მოზუზუნე ქარი უფრიალებდა მაღალ შუბლზე ჩამოყრილ წაბლისფერ თმას.

სივიწროვის გამო, კირას ფეხები მამამისის მუხლებზე შემოედო. ალექსანდრ დიმიტრიევიჩ არგუნოვი დაღლილი მიყუჟულიყო კუთხეში და ხელები მუცელზე დაეკრიფა. ჩაწითლებული, შემუშუბული თვალები სანახევროდ მოუჩანდა მთრთოლვარე ქუთუთოებს ქვეშ; დროდადრო შეკრთებოდა, ამოიოხრებდა და თითქოს დაირცხვენდა კიდევ — ასე პირდაფეხნილს როგორ ჩამომეძინაო. ალაგ-ალაგ დანაკერებ, ხაკისფერ ლაბადაში გამოხვეულს, მაღალყელიანი, ქუსლებდაბრეცილი, გლქური წადები და უხეში ტილოს პერანგი ეცვა, რომლის ზურგზეც ჯერაც იკითხებოდა წარწერა: „უკრაინული კარტოფილი“. ეს შენიღბვის შეგნებული მცდელობა არ გახლდათ — უბრალოდ, ალექსანდრ დიმიტრიევიჩს აღარც დარჩენოდა სხვა რამ ჩასაცმელი. არადა, თან იმაზე უსკდებოდა გული, ვაითუ ვინმე მიხვდეს — ამ ჩემი პენსნეს ჩარჩო ნაღდი ოქროსი რომააო.

ქმარს მიტმასნილი გალინა პეტროვნა ცდილობდა მაინც წელგამართული მჯდარიყო და გადაშლილი წიგნი ლამის ზედ ცხვირის

წვერთან მიეტანა. წიგნი კი დაენარჩუნებინა, მაგრამ ადგილისთვის გაწვე-გამოწვევაში, თმის სამაგრები ერთიანად მიმოფანტვოდა. ახლა მარტო იმასდა ცდილობდა, არავის შეემჩნია რომ ფრანგული წიგნი ეჭირა ხელში. დროდადრო, ფრთხილად შეაპარებდა ხოლმე ფეხს სკამქვეშ, ნაქარგ სუფრაში გამოხვეულ სანუკვარ ფუთას მოსინჯავდა — სწორედ იქ გამოეკრა საგულდაგულოდ ვენაში ჯერ კიდევ ომამდე შეძენილი, უბადლოდ ნახელავი მაქმანებიანი საცვლების უკანასკნელი მონარჩენები და არგუნოვების საოჯახო ინიციალებიანი ვერცხლის დანა-ჩანგალიც. გულს ასკდებოდა, თუძცა ვერაფერს გამხდარიყო, როცა სწორედ ამ სკამქვეშ მოკალათებულ ვიდაც ჯარისკაცს მისი ფუთა თავქვეშ ამოედო ბალიშად და ახლა ტკბილად ხვრინავდა, გასასვლელში ფეხებგამოყოფილი.

ამ გასასვლელშივე, ზედ ჯარისკაცის ფეხებთან მოუწია კიდევ ერთ ფუთაზე ჩამოჯდომა არგუნოვების უფროს ქალიშვილ ლიდიას; თუძცა ის მაინც ყველანაირად ცდილობდა, მთელი თავისი იერით მიეხვედრებინა ვაგონის თითოეული მგზავრი, ამგვარი ყოფა ჩემთვის სრულიად უცხო ხილიაო. არც საკუთარი სოციალური უპირატესობის გარეგანი ნიშნების დამალვა უცდია და განსაკუთრებით, სამი მათგანი გამოამხეურა ამაყად: გვარიანად შელახული, ხავერდის მოსაცმელის დალაქული, თუძც კი ოქროსირმული, მაქმანიანი გულისპირი, საგულდაგულოდ დაკემსილი აბრეშუმის ხელთათმანები და ოდეკოლონის მომცრო ბოთლი, რომელსაც დროდადრო გამოაძვრენდა, ორი-ოდ წვეთს დაიპკურებდა მოვლილ-ნაფერებ ხელებზე, შეიზილავდა და წამსვე ისევ მალავდა, როცა ცხვირზე ფრანგულ წიგნაფარებული დედა აღმაცერად გამოხედავდა ხოლმე, საყვედურნარევი მზერით.

ოთხი წელი გასულიყო მას შემდეგ, რაც არგუნოვების ოჯახი პეტერბურგიდან აიყარა. ოთხი წლის წინ, მათ დედაქალაქის ერთ-ერთ გარეუბანში, საფეიქრო ფაბრიკა ჰქონდათ, რომელიც მშრომელი ხალხის სახელით ჩამოერთვათ, სახელმწიფოს სასარგებლოდ. ყველა ბანკიც მშრომელი ხალხისავე სახელით გამოცხადდა სახელმწიფო საკუთრებად, არგუნოვების სეიფებიც მაშინვე გახსნეს და პირწმინდად გამოასუფთავეს: გალინა პეტროვნას კუთვნილი, უძვირფასესი, ლალი-სა თუ მარგალიტის ყელსაბამები, რითაც ქალი ასე იწონებდა თავს მეჯლისებზე, მერე კი კეთილგონივრულად, ისევ იმავე ბანკის სეიფში აბინავებდა, ვიდაცამ ხელს გააყოლა და უკვალოდ გაქრა.

იმ დღეებში, როცა ქალაქზე ამოუცნობი შიშის საზარელი აჩრდილი ჩამოწვა და ჯანდივით მოიცვა თითოეული ქუჩის ჩაბნელებული კუთხე-კუნჭული, როცა ღამეს მოულოდნელი სროლის ხმა ფლეთდა, ხოლო ხიშტებით აჯაგრული სატვირთო მანქანების გრუხუნე ქვაფენილსა

თუ მაღაზიის ვიტრინებს აზანზარებდა, როცა თვალსა და ხელს შუა, კოცონის სიმბურვალით დამდნარი ფანტელებივით აორთქლდა არგუნოვთა ნაცნობ-მეგობრების წრე, ხოლო თავად არგუნოვები ტუსაღებივით გამოემწყვდნენ მათი გრანიტით ნაშენები კერძო სახლის კედლებში — გვარიანი თანხითა და ცოტაოდენი, ჯერ კიდევ შემორჩენილი ძვირფასეულობით, ერთიანად დაზაფრულები კარზე ნებისმიერი დაკაკუნების შიშით — ამ ქალაქიდან გაქცევა ერთადერთ გონივრულ გადაწყვეტილებად მიიჩნეის.

იმხანად, პეტროგრადში უკვე ჩამცხრალიყო რევოლუციური ბრძოლის ქარიშხალი, ქალაქი მორჩილად და უიმედოდ შეგუებოდა წითლების გამარჯვებას, მაგრამ რუსეთის სამხრეთში ჯერ ისევ მძვინვარებდა სამოქალაქო ომი. იქაურობა თეთრი გვარდის ხელში რჩებოდა, თუმცა ამ არმიის დაქსაქსული ნაწილები ქვეყნის უკიდევანო სივრცეზე გაფანტულიყო და ერთმანეთისაგან ასობით კილომეტრი, დანგრეული რკინიგზის ლიანდაგები და უცნობი, გავერანებული სოფლები ამორებდათ. ეს ჯარი სამფეროვანი დროშის ქვეშ იბრძოდა, მოწინააღმდეგის მიმართ უცნაურ, უგუნურ ქედმაღლობას იჩენდა და სრულიად ვერ აცნობიერებდა მისგან მომდინარე საფრთხეს.

არგუნოვები პეტროგრადიდან ყირიმში გაემგზავრნენ, რათა იქ დალოდებოდნენ დედაქალაქის გათავისუფლებას წითელი ურდოებისაგან. უპატრონოდ მიატოვეს მაღალსარკვებიანი და ბროლის ჭადიანი სასტუმრო ოთახები, ჯილოსანი ბედაურები და სუნამონაპკური ბეწვეული, პეტროგრადის უმდიდრეს ქუჩაზე — კამენოოსტროვსკიზე გამავალი მაღალი ფანჯრები, მათ წინ გამწკრივებულ შესანიშნავ სახლებს რომ გაჰყურებდა... ახლა მათ მთელი ოთხი წელი რაღაც ქონმახებში უნდა გაეტარებინათ, სადაც სამხრეთის ხორშაკი ქარი დაზუზუნებდა დაფხავებულ კედლებში; სადაც სახარინიან ჩაის ხერებდნენ და სელის ზეთზე მოხრაკული ხახვით გაქონდათ თავი; ბოლო არ უჩანდა ღამეულ სიზმრებსა და შემზარავ განთიადებს, როცა მხოლოდ ქუჩაში აფრიალებული წითელი ანდა სამფერი დროშითღა თუ მიხვდებოდი, ამჯერად ვის ხელში გადასულიყო ქალაქი.

ყირიმი ექვსჯერ გადავიდა ხელიდან ხელში, 1921 წელს კი ომიც დამთავრდა. თეთრი ზღვის სანაპიროდან შავი ზღვის ამ ნაპირებამდე, პოლონეთის საზღვრიდან — ჩინეთის ყვითულ მდინარეებამდე, ყველგან ალისფერი ალმები აფრიალდა და მათ ზეობას ერთის მხრივ „ინტერნაციონალის“ გუგუნი ახლდა და მეორეს მხრივ — იმ გასაღებების ჩხაკუნი, რომლითაც სხვა ქვეყნების საზღვრები ჩაიკეტა რუსეთისათვის.

არგუნოვები პეტროგრადიდან სრულიად მშვიდად, თითქმის ხა-

ლისიანადაც კი გამოემგზავრნენ შემოდგომაზე. მათი აზრით, ეს ყველაფერი მხოლოდ ოდნავ უსიამო, მაგრამ მაინც ხანმოკლე გაუგებრობად დაურჩებოდათ და შინ გაზაფხულისთვის ვარაუდობდნენ დაბრუნებას. გალინა პეტროვნამ ქმარს თან ბეწვის ქურქიც კი არ წააღებინა: „რა გგონია, ეგენი მთელი წელი გაძლებენ?!“ — ეცინებოდა კიდევ, სრულიად გულწრფელად, საბჭოთა ხელისუფლების სწრაფ აღსასრულში დარწმუნებულს.

არადა, ეს ხელისუფლება ხუთი წლის თავზეც არ შეცვლილა. 1922-ში, ბედს შეგუებული, ყურებჩამოყრილი ოჯახი მატარებელში ჩაჯდა და კვლავ პეტერბურგისკენ გაემგზავრა სრულიად ახალი ცხოვრების დასაწყებად — ცხადია, თუკი მსგავსი რამ ჯერაც შესაძლებელი იქნებოდა.

როცა ადგილები დაიკავეს, მატარებელი ერთი კი შეჯავჯავდა და მკვეთრი ბიძგით გაგორდა პეტროგრადისაკენ. არგუნოვებმა ერთმანეთს გადახედეს, თუმცა კრინტი არცერთ მათგანს არ დაუძრავს. გალინა პეტროვნა კამენოოსტროვსკის ქუჩაზე მდგარ თავიანთ სახლზე ოცნებობდა — ნეტა უკან თუ დავიბრუნებთო; ლიდიას ის ძველი ეკლესია ახსენდებოდა, სადაც ყოველ აღდგომა დღეს დაყავდათ ბავშვობაში ლიტანიობაზე — ჩასვლისთანავე, აუცილებლად შევივლი იქო, ფიქრობდა; ალექსანდრ დიმიტრიევიჩი საერთოდ არ ფიქრობდა არაფერს; კირას კი უცებ გაახსენდა — თეატრში რომ დავდიოდი, ყველაზე ძალიან ის წუთი მიყვარდა, როცა დარბაზში ნელ-ნელა ქრებოდა შუქი და ფარდაც, გახსნამდე, ერთი შეთრთოლდებოდა ხოლმეო. გაუკვირდა კიდევ, ნეტა ახლა რამ გამახსენა ეს ამბავიო.

მაგიდა, რომელსაც კირაც უჯდა, ხის ორ მერხს შორის ჩაედგათ. აქეთ-იქიდან ათი ადამიანის სახე მიჩერებოდა ერთიმეორეს — მატარებლის რყევას აყოლილი ორი კედელივით; ათი ქანცგაწყვეტილი, ჭუჭყიანი, ფერმკრთალი წერტილი ამ ჩაჟამებულ ბინდ-ბუნდში: ალექსანდრ დიმიტრიევიჩი და მისი ოდნავ მოციმციმე ოქროს პენსნე; წიგნის ფურცლებზე კიდევ უფრო თეთრსახიანი გალინა პეტროვნა; ახალგაზრდა საბჭოთა მოხელე, რომლის ახალთახალ, ტყავის პორტფელზე სუსტი შუქის ათინათი კრთოდა; აქოთებულხიფთანიანი, წვეროსანი გლეხი, ერთთავად ტანი რომ ექაეებოდა; მკერდჩავარდნილი, დაღლილ-დაქანცული ქალი, წამდაუწუმ ფეთიანივით რომ ითვლიდა ფუთებსა და შვილებს; ყველა ამათ ცნობისმოყვარედ მიჩერებული ორი ფეხშიშველი, თმააბურძენული ბიჭი და უკან თავგადაგდებული ჯარისკაცი, ვისაც ყვითელი ქალამნები ნიანგის ტყავის ჩემოდანზე შემოეწყო — იმ ბეწვისქურქიანი, ფშფაშა ქალბატონის საკუთრებაზე, რომელიც ყველა დანარჩენი მგზავრისაგან აშკარად

გამოირჩეოდა ვარდისფერი, პუტკუნა ლოყებით; მის გვერდით კი მამაკაცის პიჯაკმოცმული, თავზე წითელ ხილაბანდწაკრული, კბილებჩაშავებული, გაღიზიანებული ქალის ჭორფლიანი სახეც მოჩანდა.

მტვრის ნამცეცებშერეული სინათლის სხივი ზუსტად კირას თავსზემოთ იჭყიტებოდა გაბზარული ფანჯრიდან და ზედა თაროზე მიყუჟული სამი ჯარისკაცის გადმოკიდულ, ჩექმიან ფეხებამდე უწევდა. ამათ ზემოთ, ბარგის შესადებ წალოში, გულადმა მწოლიარე ვილაც გაჩნინკული, ლოყებჩაცვენილი ყმაწვილი შემძვრალიყო, ღრმა ძილით ეძინა და სტვენა-ხრიალით სუნთქავდა, სულშეგუბებული. მგზავრების ფეხქვეშ ბორბლები ისე დგანდგარებდა, თითქოს ჟანგიან რკინის ზოდს ჯერი-ჯერზე ამსხვრევენ, სამად აქუცმაცებენ და მერე კი ხელახლა ამთლიანებენ, წამსვე კვლავ დასაქუცმაცებლადო. ბორბლები გაუჩრებლად ხმიანობდა, ჭლექიანივით გაძვალტყავებული ის ყმაწვილი კაცი კი ხანდახან დადუმდებოდა, ერთს სუსტად ამოიხრიალებდა, გაყურდებოდა და ცოტა ხანში ისევ ჩქარ-ჩქარა, სტვენა-სტვენით იწყებდა სუნთქვას, თითქოს გახვრეტილი საბურავიდან ჰაერი იპარებოდა.

კირა თვრამეტი წლის იყო და პეტროგრადზე ფიქრობდა.

პეტროგრადზე ლაპარაკობდნენ მის ირგვლივ მსხდომნიც, ოღონდ კირა იმას კი ვერ იტყვოდა, ამ ჩახუთულ ჰაერში ხმადაბლა ნასროლი ეს სიტყვები ერთ საათის, ერთი დღისა თუ სულაც, ორი კვირის განმავლობაში ესმოდა მტვრით, ოფლითა და შიშით გაჯერებულ, მოჯავჯავყე ბინდ-ბუნდში: ეს ნამდვილად არ ახსოვდა, რადგან ყურსაც არ უგდებდა მაინცა და მაინც.

— პეტროგრადში გამხმარი თევზის მეტი არაფერი იშოვება, მოქალაქეებო.

— და კიდევ, მზესუმზირის ზეთი.

— მზესუმზირის ზეთი? მართლა?

— სტეპკა, თავის მოფხანა თუ გინდა, გასასვლელში მოიფხანე! ჩვენს კოოპერატევში კი უკვე კარტოფილსაც არიგებენ... ცოტ-ცოტა დაშხრალი კია, თუმცა გემოს მაინც არა უშავს.

— მოქალაქეებო, ოდესმე ყავის მარცვლებიანი ღვეზელი თუ გაგი-სინჯავთ, შაქარწყლით?

— პეტროგრადში მუხლებამდე ტალახი დგასო, ასე ამბობენ.

— კოოპერატევთან სამი საათი თუ იდექი რიგში, შეიძლება მართლა შეგ ზედეს რამე კბილის გასაკრავი...

— კი მაგრამ, პეტროგრადში ხომ ნეპია?!

1 НЕРП – რუს. აბრევიატურა: „ახალი ეკონომიკური პოლიტიკა“.